

Grožinio teksto interpretavimas.

Aukštesniojo lygio darbų pavyzdžiai ir jų vertinimas

Teksto interpretacijos užduoties vertinimas. Turinys (32 taškai: 16 x 2 – surinkti taškai bendrame vertinime dauginami iš dviejų)

TAŠKAI	ANALIZUOJAMO TEKSTO SUVOKIMAS, RĖMIMASIS KONTEKSTAIS
7	Analizuojamo teksto tema, problema (-os), idėja suprastos, apibendrinamos ir pagrįstai vertinamos platesniame kultūriniame, literatūriniame, istoriniame ar autorių biografiniame kontekste . Motyvuotai išskirti ir išnagrinėti užduotyje pateikto arba rašančiojo pasirinkto interpretacinio aspekto dėmenys¹, atskleidžiamos jų sąsajos . Ne daugiau nei 1 fakto² (F1) klaida.
6	Analizuojamo teksto tema, problema (-os), idėja suprastos, apibendrinamos ir pagrįstai vertinamos platesniame kultūriniame, literatūriniame, istoriniame ar autorių biografiniame kontekste . Motyvuotai išskirti ir išnagrinėti užduotyje pateikto arba rašančiojo pasirinkto interpretacinio aspekto dėmenys, atskleidžiamos jų sąsajos . Ne daugiau nei 2 fakto (F1) klaidos.
5	Analizuojamo teksto tema, problema (-os), idėja suprastos, apibendrinamos . Motyvuotai išskirti ir išnagrinėti užduotyje pateikto arba rašančiojo pasirinkto interpretacinio aspekto dėmenys, atskleidžiamos jų sąsajos .
4	Analizuojamo teksto tema, problema (-os), idėja suprastos, analizuojamos . Motyvuotai išskirti ir išnagrinėti užduotyje pateikto arba rašančiojo pasirinkto interpretacinio aspekto dėmenys .
3	Analizuojamo teksto tema, problema (-os), idėja iš dalies suprastos (per siaurai / per plačiai). Užduotyje pateikto arba rašančiojo pasirinkto interpretacinio aspekto dėmenys ne visai motyvuotai išskirti arba išnagrinėti tik iš dalies .
2	Analizuojamo teksto tema, idėja suprastos menkai . Užduotyje pateiktas arba rašančiojo pasirinktas interpretacinis aspektas išnagrinėtas tik iš dalies .
1	Tik teksto fragmentai susiję su rašinyje plėtojama / įvardyta tema <i>arba</i> užduotyje pateiktas arba rašančiojo pasirinktas interpretacinis aspektas išnagrinėtas netinkamai .
0	Analizuojamo teksto tema, idėja nesuprastos <i>arba</i> užduotyje pateiktas arba rašančiojo pasirinktas interpretacinis aspektas neišnagrinėtas .

TAŠKAI	TEKSTO ANALIZĖ, INTERPRETAVIMAS ³
7	Teksto interpretacija išsami , pagrįsta ne tik turinio analize, bet ir dėmesiu analizuojamo teksto raiškai <i>arba</i> ne daugiau kaip 1 interpretavimo trūkumas / fakto (F2) klaida ⁴ / netinkamai vartojamos literatūros teorijos sąvokos, nenaikinantys

	interpretacijos pagrįstumo.
6	Teksto interpretacija išsami , pagrįsta ne tik turinio analize, bet ir dėmesiu analizuojamo teksto raiškai arba ne daugiau kaip 3 interpretavimo trūkumai / fakto (F2) klaidos / netinkamai vartojamos literatūros teorijos sąvokos, nenaikinantys interpretacijos pagrįstumo.
5	Teksto interpretacija pagrįsta analize arba ne daugiau kaip 4 interpretavimo trūkumai / fakto (F2) klaidos / netinkamai vartojamos literatūros teorijos sąvokos, nenaikinantys interpretacijos pagrįstumo.
4	Teksto interpretacija pagrįsta analize arba ne daugiau kaip 5 interpretavimo trūkumai / fakto (F2) klaidos / netinkamai vartojamos literatūros teorijos sąvokos.
3	Teksto interpretacija paviršutiniška , bet yra analizės elementų arba ne daugiau kaip 6 interpretavimo trūkumai / fakto (F2) klaidos / netinkamai vartojamos literatūros teorijos sąvokos.
2	Teksto interpretacija paviršutiniška , bet yra analizės elementų arba ne daugiau kaip 7 interpretavimo trūkumai / fakto (F2) klaidos / netinkamai vartojamos literatūros teorijos sąvokos.
1	Tekstas analizuojamas labai menkai , tik atpasakojamas siužetas ar minimi pavieniai teksto fragmentai arba ne daugiau kaip 8 interpretavimo trūkumai / fakto (F2) klaidos / netinkamai vartojamos literatūros teorijos sąvokos.
0	Tekstas neanalizuojamas ir neinterpretuojamas arba yra 9 ir daugiau interpretavimo trūkumų / fakto (F2) klaidų / netinkamai vartojamų literatūros teorijos sąvokų.

TAŠKAI	RAŠINIO STRUKTŪRA, RIŠLUMAS
2	Pasirinkta tinkama struktūra turiniui perteikti: analizė plėtojama kryptingai, įžanga motyvuota, dėstymas tinkamai apibendrinamas, baigiamosios išvados pagrįstos <i>arba</i> ne daugiau nei 1 struktūros trūkumas.
1	Struktūra iš dalies tinkama turiniui perteikti: analizės plėtotei trūksta kryptingumo, įžanga ir / ar dėstymas, ir / ar išvados turi struktūros trūkumų <i>arba</i> ne daugiau nei 3 struktūros trūkumai.
0	Struktūra netinkama turiniui perteikti: įžanga ir / ar dėstymas, ir / ar išvados turi daugiau nei 3 struktūros trūkumus.

¹ **Dėmenimis** laikomi iškelto interpretacinio aspekto komponentai, padedantys atskleisti užduotyje pateikto arba rašančiojo pasirinkto aspekto reikšmes. Jie gali būti įvairių lygmenų: turinio plotmės (tema, siužetas, veikėjų poelgiai ir pan.); raiškos plotmės (pasakotojo perspektyva, stilistinės priemonės, retorinės figūros ir pan.); struktūros plotmės (teksto kompozicija) ir kt.

² **Fakto (F1) klaidomis** laikomi netikslumai, susiję su pasitelktu kontekstu.

³ **Interpretuojant tekstą**, aptartina: prozos ar dramos kūrinio struktūra, temos, problemos, idėjos, veikėjų charakteriai, poelgiai, vertybės, veiksmas, erdvė, laikas, raiška, pasakojimo perspektyva, pasakotojas; poezijos kūrinio struktūra, lyrinis subjektas, vyksmas, erdvė, laikas, temos, idėjos, retorinės figūros, eilėraščio tipas, eilėdara. Interpretuojant tekstą, nebūtina aptarti visų išvardytų elementų; kryptingai interpretuojant, gali būti pasirenkami tik svarbiausieji, aktualiausieji, reikalingi teksto savitumui ar pasirinktam interpretaciniam aspektui atskleisti.

⁴ **Fakto (F2) klaidomis** laikomi netikslumai, susiję su pateikto teksto turiniu.

IŠPLĖSTINIS KURSAS: I interpretacija

Pateikite eilėraščio interpretaciją. Kurkite rišlų tekstą. Vienas iš galimų interpretacijos aspektų – įtampa tarp viešumo ir anonimiškumo.

Ramunė Brundzaitė

Slėpynės

Šis miestas per mažas slėptis
čia vis tiek susitiksi visus tuos
kuriuos labiausiai norėtum – – –
kurių visai nenorėtum sutikti

Dažniausiai prekybos centruose
jų daug, jie dideli, anonimiški
bet kaip tik ten tenka slėptis už skalbimo miltelių
subtili nuoroda į sielos išskaistinimą

Sako, geriausiai slėptis matomiausioje vietoje
tai ir išsidėstau šalia sudaiktėjusių žodžių ir sužodėjusių žmonių
ten kur lengviausiai galite mane rasti
kur turiu vardą pavardę pažymėjimo numerį
šiokį tokį svorį dailių skaičiukų lentelėje
plastikinį kavos puodelį ir kelias cigaretes
kurias dalijamės su vienatvės broliais
siųsdami ratu lyg suktinę

Šis miestas per mažas slėptis
ir per didelis būti surastai

Ramunė Brundzaitė, „Eilėraščiai“, *Metai*, 2010, Nr. 1: <https://www.zurnalasmetai.lt/?p=19896>

1 pavyzdys

Įtampa tarp viešumo ir anonimiškumo (Ramunės Brundzaitės eilėraštis „Slėpynės“)

Žvelgiant istoriškai, lietuvių literatūroje nuo pat XX a. antrosios pusės, žemdirbiškai Lietuvai tampant vis labiau industrializuotai ir urbanizuotai, daugėja tekstų, siekiančių pademonstruoti tragišką padėtį individo, praradusio savo gimtąją kaimo aplinką, kito artumą ar net savo identitetą. Čia galima išskirti Broniaus Radzevičiaus kūrybą, o konkrečiau, pavyzdžiui, jo novelę „Šiandakt bus šalna“, kurios veikėjas praranda savo pasaulį kaime, taip pat Juozo Apučio kūrybą ir jo lengvą pašaipą „džinsuotiems praeities mylėtojams“, t. y. miesto gyventojams. Nostalgija kaimui pasižymi ne tik lietuvių literatūra, bet ir filosofija, konkrečiai galvoje turiu bene žymiausią Lietuvos filosofą Arvydą Šliogerį. Kita vertus, egzistuoja ir kitoks žvilgsnis, kuris miestą priima kaip natūralią, savą aplinką, net išvelgia jo metafiziškumą. Tai Ričardas Gavelis, kuriam, beje, priskiriamas vieno vakarietiškesniųjų autorių statusas. Taigi, galima sakyti, kad lietuvių literatūrai svarbi miesto temos tradicija, todėl interpretacijai pateiktas šiuolaikinės autorės Ramunės Brundzaitės eilėraštis nėra šokiruojanti inovacija lietuvių literatūroje. Tačiau jis atskleidžia svarbų miesto temos aspektą – paradoksalią situaciją, kai miesto žmonės, nors jų daug, jaučiasi vieniši ir vienu metu siekia skirtingų dalykų – ir bendrystės, ir atsiribojimo.

Nuo pirmų eilėraščių eilučių skaitome lyrinės subjektės paradoksalias išvalgas apie savo aplinką – miestą. Pirmoje eilutėje lyrinė subjektė atskleidžia savo intenciją (norą ar būtinumą) slėptis, tačiau miestas to pasiūlyti negali („Šis miestas per mažas“), nes čia gali sutikti ir tuos, kuriuos nori sutikti, ir tuos, kurių mieliau vengtum (1 posmas). Antrame posme sakoma, kad dažniausiai su kitais susiduriama prekybos centruose, kurie yra tarsi paties miesto metonimijos. Prancūzų filosofas Henri Lefebvre'as, svarstęs apie kapitalizmo įtaką miestui, teigė, kad prekybos centras yra sukonstruotas kaip miestas mieste su savo schemomis ir taisyklėmis. Anot jo, prekybos centrai prekiauja emocijomis, čia žmonės ateina ne tik apsipirkti, bet ir pabendrauti ar tiesiog pabūti šiltoje (ar vėsioje), šviesioje, švarioje aplinkoje. Todėl paradoksalu atrodo, kad eilėraščių lyrinė subjektė toje vietoje, kuri skirta bendrauti ir patirti kapitalizmo euforiją, ieško vienatvės, nori pasislėpti, tapti nepastebima („tenka slėptis“). Taigi, eilėraštyje reflektuojamas modernaus gyvenimo paradoksas – buvimas tarp daugybės žmonių (viešumas) ir siekis pasislėpti (privatumas, anonimiškumas). Vietos nuoroda antrame posme („ten tenka slėptis už skalbimo miltelių“) gali reikšti subjektės intenciją visiškai išnykti iš kitų žmonių akiračio (lyg būtų nešvarumas, dėmė) ir kartu – kaip sakoma eilėraštyje – tai „subtili nuoroda į sielos išskaistinimą“. Žodžių junginys „sielos išskaistinimas“ priklauso krikščioniškam kontekstui ir suponuoja apsunkusią žmogaus sąžinę, nuodėmingumą. Galbūt būtent dėl tų „nuodėmių“ modernūs žmonės vieni kitų ir vengia, nori slėptis, užsislėpti?

Trečiame, ilgiausiam, eilėraščių posme lyrinė subjektė (beje, kad tai moteriškos giminės subjektė, sužinome tik paskutinėje eilėraščių eilutėje, kur pavartotas moteriškosios giminės neveikiamosios rūšies dalyvis „surasta“ („būti surastai“) apibūdina savo slėpimosi „strategiją“: kalbama apie slėpimąsi „matomiausioje vietoje“, „šalia sudaiktėjusių žodžių ir sužodėjusių žmonių“. Ši metafora galėtų reikšti bendravimo ir prasmingo pokalbio praradimą: žmonės kalbasi, bet jų žodžiams trūksta esmės ir autentiškumo. Jie linkę atkartoti šabloniškas

frazes, komercines žinutes, o ne kalbėti autentiškai, savo vertybėmis pagrįstomis mintimis.

Dar labiau siekdama pabrėžti tai, kaip ištirpsta masėje, tampa anonimiška, lyrinė subjektė kalba apie save kaip numerį skaičių sekoje („lengviausiai galite mane rasti / kur turiu vardą pavardę pažymėjimo numerį / šioki tokį svorį dailių skaičiukų lentelėje“). Pažymėjimo numeris gali priminti apie prarastą identitetą kitų akyse, t. y. buvimą suredukuotam iki numerio. Kaip žinome iš patirties ir kitų kultūros tekstų, žmogui suteikiant numerį panaikinamas jo individualumas, autentiškumas (tokia praktika būdinga didelėms žmonių srautus kontroliuojančioms sistemoms – pavyzdžiui, įmonėms (pavyzdžiui, Antanas Garšva su liftininko uniforma nr. 87) ar koncentracijos stovykloms (pavyzdžiui, Balio Sruogos „Dievų miške“ aprašyti asmenys, tapę kalinio numeriais). Skaičius lentelėje taip pat galėtų būti suprantamas kaip žmogaus sumenkinimas, vertinant jį pagal kapitalistinį individo pajėgumą, kuris matuojamas išleistais pinigais, o išlaidos metų pabaigoje suvedamos į apyvartos ir pelno statistiką.

Trečio posmo antroje dalyje lyrinė subjektė nurodo, kad esama žmonių, su kuriais ji vis dėlto gali dalytis savo vienatvės jausmu: „plastikinis kavos puodelis“ ir „cigaretės“ simbolizuoja tuos kasdienes ritualus, kuriuos žmonės atlieka, norėdami sukurti bendrystę. Dalijimasis šiais daiktais su „vienatvės broliais“ rodo bendruomeninio ryšio ilgesį ir mėginimą jį kurti. Vis dėlto eilėraščių lyrinė subjektė baigia pesimistiškai: „Šis miestas per mažas slėptis / ir per didelis būti surastai“. Kitais žodžiais galėtume pasakyti, kad sunku užmegzti santykį su kitu ir gal dar sunkiau būti suprastam.

Šiame eilėraštyje kuriamas paradoksalus ir dichotomiškas miesto paveikslas ir atitinkamos žmogaus būsenos – troškimas būti kitų pastebėtam, matomam, o kartu – siekis slėptis nuo viešumo, saugoti privatumą. Neatsitiktinai eilėraštis pavadintas „Slėpynės“, nes šiuolaikinis miesto gyvenimas žmogų tarsi įtraukia į šį nuo vaikystės žinomą žaidimą. Lieka svarbiausias (retorinis) klausimas – nuo ko iš tikrųjų modernus žmogus slapstosi? (718 žodžių)

INTERPRETACIJOS TURINIO VERTINIMAS

Turinys vertinamas 16 taškų

Kriterijus	Taškai	Surinkti taškai	Komentaras
Analizuojamo teksto suvokimas, rėmimasis kontekstais	0–7	7	Analizuojamo teksto tema, problema (-os), idėja suprastos, apibendrinamos ir pagrįstai vertinamos platesniame kultūriniame, literatūriniame, istoriniame ar autorių biografiniame kontekste . Motyvuotai išskirti ir išnagrinėti užduotyje pateikto arba rašančiojo pasirinkto interpretacinio aspekto dėmenys¹ , atskleidžiamos jų sąsajos . Ne daugiau nei 1 fakto² (F1) klaida.
Teksto analizė, interpretavimas	0–7	7	Teksto interpretacija išsami , pagrįsta ne tik turinio analize , bet ir dėmesiu analizuojamo teksto raiškai arba ne daugiau kaip 1 interpretavimo trūkumas / fakto (F2) klaida ⁴ / netinkamai vartojamos literatūros teorijos sąvokos, nenaikinantys interpretacijos pagrįstumo.
Rašinio struktūra, rišlumas	0–2	2	Pasirinkta tinkama struktūra turiniui perteikti: analizė plėtojama kryptingai, įžanga motyvuota, dėstymas tinkamai apibendrinamas , baigiamosios išvados pagrįstos arba ne daugiau nei 1 struktūros trūkumas.

Apibendrinimas

STIPRYBĖS	GALIMYBĖS
<p>Eilėraštis rašinyje analizuojamas nuosekliai – nuo pradžios iki pabaigos, siekiant išryškinti nurodytą interpretacinį aspektą – miesto žmogaus patiriamą įtampą tarp viešumo ir anonimiškumo.</p> <p>Eilėraštis įkontekstinamas lietuvių literatūros ir kultūros tradicijoje šalia kitų miesto tema rašiusių lietuvių autorių. Be to, pasitelkiamas</p>	<p>Būtų galima įžangą padaryti tikslingesnę atsisakius samprotavimų apie nostalgiją kaimui.</p> <p>Būtų galima skirti daugiau dėmesio raiškai.</p>

<p>papildomas filosofinis kontekstas – Henrio Lefebvre'o mintys apie prekybos centrus.</p> <p>Korektiškai vartojamos literatūros teorijos sąvokos (paradoksas, subjektė, metafora, retorinis klausimas), argumentuojama remiantis tekstu.</p> <p>Atkreipiamas dėmesys į eilėraščio formą (trečias posmas ilgiausias). Interpretuojamas eilėraščio pavadinimas.</p>	
--	--

2 pavyzdys

Ramunės Brundzaitės eilėraščio „Slėpynės“ interpretacija

Ramunės Brundzaitės eilėraštyje „Slėpynės“ iliustruojama žmogaus, jaučiančio vienišumą anonimiškame mieste, patirtis. Šis eilėraštis parašytas XXI a. pradžioje, bet miesto ir vienišumo derinys Europos literatūroje tapo aktualus jau XIX a., vykstant industrializacijai, kuri vedė į urbanizaciją. Šiuo laikotarpiu iškilo romantizmas, kūręs visuomenėje nepritampančio poeto-genijaus kultą. Ne tik autorius, bet ir literatūrinis veikėjas (pavyzdžiui, Raskolnikovas, Ema Bovari, Frankenšteino monstras) šiame amžiuje nerado vietos bendruomenėje. Lietuva ilgiau nei Vakarų Europos valstybės išliko agrarinis kraštas – lietuvių autoriai iki pat XX a. vidurio intensyviai rašė apie kaimą, religiją, žemdirbystę ir glaudžios bendruomenės fenomeną. XX a. apie miestą ėmė rašyti Maironis, Jurgis Savickis, Judita Vaičiūnaitė, o vėliau gyvenusiems autoriams tai tapo jau gana įprasta tema. Poezijoje iškilo ypatingi konkrečių miestų (pavyzdžiui, Vilniaus ar Kauno) vaizdiniai. Ramunės Brundzaitės eilėraštyje konkretus miestas neįvardijamas, todėl interpretacijoje bus gilinamasi į abstraktus šių laikų miesto vaizdavimą ir individo patirtį jame.

Eilėraštyje „Slėpynės“ vaizduojamas modernus miestas. Visų pirma, ši modernumą suponuoją eilėraščio leksikos lygmuo, kuriame yra gausu XXI a. kasdienybės ritualais tapusių objektų – minimi prekybos centrai, skalbimo milteliai, plastikinis kavos puodelis, cigaretės. Modernumo įspūdį didina ir pati eilėraščio forma, nes nėra rimo bei aiškaus metro. Susidaro įspūdis, kad eilėraštis parašytas imituojant kasdienišką kalbą. Eilėraštyje nepaisoma tradicinės skyrybos taisyklių, nes, pavyzdžiui, sakinių pabaigoje nededami taškai (tik nauji sakiniai pradedami didžiosiomis raidėmis). Iš vienos pusės, minėtieji eilėraščio bruožai kuria neišbaigtumo, paviršutiniškumo efektą (kuris, beje, puikiai tinka ir aprašytam miestui apibūdinti), iš kitos – didina teksto interpretacijos galimybes. Šis laisvumas padeda atsiskleisti eilėraščio prieštaravimams ir ironijai.

Ironišku galima laikyti jau patį eilėraščio pavadinimą. „Slėpynės“ verčia prisiminti archajišką vaikų žaidimą, kurio tikslas yra pasislėpti ir būti nesurastam. Skaitant eilėrašį,

galima kelti klausimą, ar tikrai gyvenime laimi tas, kuris lieka nepastebėtas. Nagrinėjimą tekstą tarsi įrėmina frazė „šis miestas per mažas slėptis“, bet pačioje pabaigoje randamas paradoksas – „ir per didelis būti surastai“. Šios viena kitai prieštaraujančios eilutės kuria įtampą, išreiškiančią modernaus žmogaus egzistencinę būseną – vienišumo jausmą minioje. Nesakoma, kad šiam miestui trūksta žmonių, verčiau pabrėžiamas jų tarpusavio susvetimėjimas, nes prekybos centruose sutinkami tie, „kurių visai nenorėtum sutikti“. Dar vienas prieštaringas veiksmas eilėraštyje yra lyrinio subjekto paminėtas cigarečių dalijimasis. Cigaretės siunčiamos ratu, o tai primena indėnų apeiginius ritualus, kurie suartindavo genties narius, bet šiuo atveju cigarete dalijamasi su „vienatvės broliais“, taigi vėl aktualizuojama tai, kad žmonės negali kurti artimo ryšio.

Aptariamai visuomenei arba abstrakčiajam miestui taip pat būdingi „sudaiktėję žodžiai“ ir „sužodėję daiktai“. Jie išryškina intensyviai vykstantį nuvertėjimo procesą, kurį Leonidas Donskis vadintų „visuotinė infliacija“. Šis procesas yra orientuotas į dalykų kiekybę, o ne kokybę, todėl anksčiau amžiną priesaiką galėję reikšti žodžiai lengvai sulaužomi tarsi materialūs daiktai, o artumą ir ištikimybę kūrę žmonės gali nepastebimai „išskristi“ lyg neapgalvoti žodžiai. Pridurtina, kad žmogus šiame mieste yra ne tik „sužodėjęs“, bet ir virtęs statistika – „šiokių tokių svoriu skaičiukų lentelėje“. Prekybos centre tarp daiktų (už skalbimo miltelių) bandydamas slėptis, lyrinis subjektas pats save pateikia kaip vieną iš prekių, kurių biurokратиškai galima rasti pagal vardą, pavardę, pažymėjimo numerį. Verta atkreipti dėmesį, kad šie dėmenys eilutėje išvardyti nededant tarpuose kablelių, taip tiek vardas, tiek pavardė, turėję išskirti žmogų iš minios, tik dar labiau akcentuoja didėjančio anonimiškumo ir visko susiliejinimo procesą.

Šis R. Brundzaitės eilėraštis verčia susimąstyti apie šių dienų individo ir visuomenės santykį ir reflektuoti, kodėl žmogui išvis kyla poreikis žaisti slėpynių žaidimą. Prekybos centrams, o ne kultūriniais objektams mieste virtus žmones buriančia vieta, atsiranda reikmė galvoti apie žmogaus dvasinio pasaulio būklę slogioje buitishkoje aplinkoje. Ar siela tikrai gali būti skaistinama skalbimo milteliais? Pačiame eilėraštyje gimsta mintis, kad moderniam žmogui yra svarbu būti surastam – tapti reikšmingam, tik tai be galo sunku padaryti, vykstant „visuotinei infliacijai“ ir susvetimėjus. Grįžtant prie slėpynių, dera prisiminti, kad šį žaidimą žaidžia ne tik besislepiantis, bet ir ieškantysis, o tai suteikia galimybę susimąstyti apie alternatyvų egzistavimo būdą abstrakčiajame mieste. (608 žodžiai)

INTERPRETACIJOS TURINIO VERTINIMAS

Turinys vertinamas 16 taškų

Kriterijus	Taškai	Surinkti taškai	Komentaras
Analizuojamo teksto suvokimas, rėmimasis kontekstais	0–7	7	Analizuojamo teksto tema, problema (-os), idėja suprastos, apibendrinamos ir pagrįstai vertinamos platesniame kultūriniame, literatūriniame, istoriniame ar autorių biografiniame kontekste . Motyvuotai išskirti ir išnagrinėti užduotyje pateikto arba rašančiojo pasirinkto interpretacinio aspekto dėmenys¹ , atskleidžiamos jų sąsajos . Ne daugiau nei 1 fakto² (F1) klaida.
Teksto analizė, interpretavimas	0–7	7	Teksto interpretacija išsami , pagrįsta ne tik turinio analize , bet ir dėmesiu analizuojamo teksto raiškai arba ne daugiau kaip 1 interpretavimo trūkumas / fakto (F2) klaida ⁴ / netinkamai vartojamos literatūros teorijos sąvokos, nenaikinantys interpretacijos pagrįstumo.
Rašinio struktūra, rišlumas	0–2	2	Pasirinkta tinkama struktūra turiniui perteikti: analizė plėtojama kryptingai, įžanga motyvuota, dėstymas tinkamai apibendrinamas , baigiamosios išvados pagrįstos arba ne daugiau nei 1 struktūros trūkumas.

Apibendrinimas

GALIMYBĖS	SILPNYBĖS
<p>Eilėraštis analizuojamas siekiant išryškinti nurodytą aspektą ne nuosekliai nuo eilėraščio pradžios iki pabaigos, bet „synchroniškai“ – t. y. surenkami ir pateikiami argumentai iš viso teksto (ir iš pradžios, ir iš pabaigos).</p> <p>Pasitelkiamas platesnis kultūrinis ir literatūrinis kontekstas (miesto temos istorija lietuvių literatūroje, Leonidas Donskis).</p>	<p>Būtų galima tobulinti įžangą, ją padaryti tikslingesnę.</p> <p>Rašant interpretaciją nedera kelti šalutinių probleminių samprotavimo klausimų („ar tikrai gyvenime laimi tas, kuris lieka nepastebėtas“).</p>

<p>Skiriama daug dėmesio eilėraščio raiškai (leksikai, eilėraščio formai, skyrybos ženklams, didžiųjų ir mažųjų raidžių rašybai), raiška susiejama su nagrinėjama tema.</p> <p>Išvadose eilėraščio interpretacija tinkamai apibendrinama.</p>	
---	--

3 pavyzdys

Įtampa tarp viešumo ir anonimiškumo (Ramunės Brundzaitės eilėraštis „Slėpynės“)

Ramunė Brundzaitė yra jaunosios kartos poetė, gimusi ir augusi Vilniuje, kūryboje perteikianti miesto žmogaus patirtis bei urbanistinės aplinkos vaizdus. Eilėraštyje „Slėpynės“ išreiškiamos modernaus asmens būsenos, didmiesčio gyvenimo realijos, jauno žmogaus vienišumo jausmas ir žmogiškojo bendravimo ilgesys. Tokiomis nuostatomis bei emocinėmis spalvomis poetė tęsia moderniosios lietuvių lyrikos tradiciją, įsijungia į Vytauto Mačernio, Henriko Radausko, Aido Marčėno poetinę liniją. Moteriškojo jautrumo požiūriu ji yra artima ir Juditai Vaičiūnaitei, nors R. Brundzaitės Vilnius ne toks romantizuotas ir istoriškas. „Slėpynių“ miestas proziškesnis, mums lengviau atpažįstamas.

„Slėpynių“ miestas yra komerciškas, gąsdina lyrinę subjektę prekybos centrų dydžiais, kurie jautriai asmenybei kelia baimę, primeta nereikšmingumo jausmą. Vartotojiška miesto aplinka slopina lyrinės subjektės valią, skatina jos uždarumą. Tokios asmens nepritapimo, susvetimėjimo ir vienišumo nuotaikos apskritai yra būdingos moderniajai lyrikai. Eilėraštyje miestas turi archetipinę anonimiškos erdvės reikšmę – mieste asmuo darosi neatpažįstamas ir gali pasislėpti nuo visuomenės. Tačiau šio eilėraščio miestas, anot lyrinės subjektės, yra „per mažas slėptis“, todėl ji jaučiasi atvira ir pažeidžiama. Lyrinė subjektė yra moderni: ji pasižymi ypatingu jautrumu pačiai sau, gilinasi į savo nuotaikas, aplinkoje bando išvelgti visokių simbolių reikšmių, kurios tarsi kažką sako apie ją pačią. Antai skalbimo milteliai prekybos centre jai asocijuojasi su sielos išskaistinimu, o tai reiškia neįsisąmonintą asmens suterštumo pojūtį ir skaistaus, šviesaus gyvenimo ilgesį. Ji lyg ir dalyvauja vartotojiškoje miesto veikloje, bet dalyvauja priverstinai, todėl trokšta kitokio, tauresnio, gyvenimo – tokia vertybinė įtampa būdinga ir J. Vaičiūnaitei eilėraščiui, o kartu primena ir dramatiškus Vinco Mykolaičio-Putino poezijos disonansus. Svarbi eilėraštyje ir žmogaus savivoka, primenanti Antano Škėmos „Baltos drobulės“ jausenas: žmogus moderniam mieste jaučiasi paverstas tarsi kokiu objektu, skaičiumi – „turiu vardą pavardę pažymėjimo numerį“. Taigi komerciniame pasaulyje asmuo tarsi netenka savo unikalumo, savasties, jis yra paženklintas, todėl gali būti identifikuojamas, valdomas ir manipuliuojamas. Iš čia ir kyla lyrinės subjektės baimė, nenoras būti atpažįstamai ir paverstai tapti sistemos sraigteliu. Jos gyvenimas tarsi netikras, sintetinis, „plastikinis“.

Tokiame unifikuotame pasaulyje, kuris kėsina sunaikinti asmens unikalą žmogiškąją prigimtį, randasi emocinio pasipriešinimo forma – žmogiškojo bendravimo ilgesys. Lyrinė subjektė nori būti atpažinta ne kaip skaičius, bet kaip gyvas žmogus, ir tokio atpažinimo siekia,

kreipdamasi į dvasiškai giminiškas bendruomenes, į jai artimus „vienatvės brolius“, su kuriais tarsi ieško bendro apsvaigimo, padedančio pabėgti nuo sudaiktintos materialistinės tikrovės („suktinė“ yra aliuzija į marihuanos rūkymą). Tad eilėraščiui būdingas ambivalentiškas nuotaikų bei nuostatų derinys: lyrinė subjektė vienu metu ir saugo savo individualistinį atskirumą, bijo viešumos, o kartu jaučia žmogiškosios bendrystės poreikį, koks yra būdingas miestiskajai kultūrai.

R. Brundzaitės eilėraštis ypatingas tuo, kad autentiškai išreiškia modernaus jauno žmogaus ambivalentišką būseną: jis vienu metu ir bijo būti atpažintas, nes komercinio miesto pasaulį suvokia kaip keliantį grėsmę jo asmenybei, ir kartu nori būti pamatytas bei įvertintas kaip asmuo, jis ilgisi paprastos žmogiškosios bendrystės. Ši paradoksali būseną įtaigiai išreikšta baigiamosiomis eilutėmis: „Šis miestas per mažas slėptis / ir per didelis būti surastai.“ Juk asmuo yra kur kas didesnės reikšmės nei komercinio miesto erdvė, tačiau asmuo, paverstas sistemos elementu, numeriu, darosi nebereikšmingas, nematomas, neatrandamas. Tokia suskilusi, dramatiška lyrinės subjektės savivoka primena V. Mykolaičio-Putino žmogaus dramatišką prieštarumą (jo žmogus – ir karalius, ir vergas, taigi ir viskas, ir niekas), o komercinio miesto tematika ir jautrumu asmens savasčiai R. Brundzaitės eilėraštis skatina prisiminti A. Škėmos ir kitų autorių kūrybą, kurioje vaizduojama konfliktinė individo ir vartotojiško pasaulio kolizija. (523 žodžiai)

INTERPRETACIJOS TURINIO VERTINIMAS

Turinys vertinamas 16 taškų

Kriterijus	Taškai	Surinkt i taškai	Komentaras
ANALIZUOJAMO TEKSTO SUVOKIMAS, RĖMIMASIS KONTEKSTAIS	0–7	6 / 7	Analizuojamo teksto tema, problema (-os), idėja suprastos, apibendrinamos ir pagrįstai vertinamos platesniame kultūriniame, literatūriniame, istoriniame ar autorių biografiniame kontekste. Motyvuotai išskirti ir išnagrinėti užduotyje pateikto arba rašančiojo pasirinkto interpretacinio aspekto dėmenys¹, atskleidžiamos jų sąsajos . Ne daugiau nei 1 fakto² (F1) klaida.
TEKSTO ANALIZĖ, INTERPRETAVIM AS	0–7	6 / 7	Teksto interpretacija išsami , pagrįsta ne tik turinio analize, bet ir dėmesiu analizuojamo teksto raiškai arba ne daugiau kaip 1 interpretavimo trūkumas / fakto (F2) klaida ⁴ / netinkamai vartojamos literatūros teorijos sąvokos, nenaikinantys interpretacijos pagrįstumo.
RAŠINIO STRUKTŪRA, RIŠLUMAS	0–2	2	Pasirinkta tinkama struktūra turiniui perteikti: analizė plėtojama kryptingai, įžanga motyvuota, dėstymas tinkamai apibendrinamas, baigiamosios išvados pagrįstos <i>arba</i> ne daugiau nei 1 struktūros trūkumas.

Apibendrinimas

STIPRYBĖS	GALIMYBĖS
<p>Kryptingas, nuoseklus ir gilus darbas. Stiprūs perėjimai, sąsajos, sugretinimai ir paralelės, tinkamai pasitelkti palyginimai su kitais literatūros kūriniais, pademonstruotas lietuvių literatūros istorijos išmanymas.</p> <p>Pateikto teksto tema, problema, idėja gerai suprastos ir apibendrinamos platesniame lietuvių literatūros istorijos kontekste, tinkamai pasitelkti palyginimai su kitais literatūros kūriniais, pademonstruotas lietuvių literatūros istorijos išmanymas (eilėraščio autorė matoma kaip modernios lietuvių poezijos tradicijos tęsėja šalia Vytauto Mačernio, Henriko Radausko, Aido Marčėno). Eilėraščio problematika lyginama su Vinco Mykolaičio-Putino ir Antano Škėmos kūriniais.</p> <p>Eilėraštis suvoktas ir interpretuojamas taip: kalbama apie modernaus jauno žmogaus būsenas mieste – nepritapimą, susvetimėjimą, vienišumą – ir ambivalentišką troškimą vienu metu ir slėptis nuo kitų, ir „būti surastai“, t. y. užmegzti žmogiškus ryšius, patirti bendrystę.</p> <p>Teksto interpretacija gana išsami, išsamiai išnagrinėtas vienas nurodyto interpretacinio aspekto dėmuo – būtent turinio plotmė (subjektės būsenos, intencijos, vyksmo vieta).</p> <p>Interpretacijos pirmoje dėstymo pastraipoje didelis dėmesys skiriamas vyksmo erdvei (miestui, prekybos centrui) ir subjektės jausenoms aptarti. Antroje pastraipoje analizuojamas subjektės troškimas patirti žmogišką bendrystę su kitais, atskleidžiama subjektės ambivalentiška (paradoksali) būsena.</p>	<p>Tokio tipo rašinyje neįpralomo autoriaus įk kontekstinimas literatūros istorijoje nėra būtinas. Taip pat nėra būtina šiuolaikinę literatūrą susieti su lietuvių literatūros istorijos kontekstu (lyrikos tradicija).</p> <p>Tokio tipo rašinyje būtų galima daugiau dėmesio skirti ir eilėraščio raiškai – specifinei leksikai (pavyzdžiui, „sudaiktėję žodžiai“ ir „sužodėję daiktai“), eilėraščio ritmui (padalijimas eilutėmis, strofomis), struktūrai (žiedinė kompozicija), retorinėms figūroms (dažnai formuluojama opozicijomis, paradoksis – paradoksu eilėraštis ir užbaigiamas).</p> <p>Taip pat būtų svarbu interpretuojant labiau remtis tekstu (cituoti).</p>

Argumentai pagrįsti. Tinkamai vartojamos literatūros teorijos sąvokos (subjektė, lyrikos tradicija), deramai vartojama mokslinė terminologija.

Struktūra tinkama, mintis dėstoma nuosekliai, įžanga motyvuota, aptarta lietuvių poezijos tradicija, į kurią įrašoma ir analizuojamo eilėraščio autorė.

Rašinys apibendrinamas pagrįstomis išvadomis, pakartojama, kad analizuotas eilėraštinis savo problematika artimas V. Mykolaičio-Putino ir A. Škėmos kūriniams.

IŠPLĖSTINIS KURSAS: II interpretacija

Pateikite novelės ištraukos interpretaciją. Kurkite rišlų tekstą. Vienas iš galimų interpretacijos aspektų – didmiesčio vaizdavimas.

Jurgis Savickis

Velnio šeinė katarinka

(Ištrauka)

Paryžius.

Kelerius metus nebuvęs Paryžiuje, Eimutis, mažas *rentier*¹ ir ūkininkas, pats užsidega noru jaunėti, gyventi ir kalnus nuversti. Kaip turbūt ir kiekvienas iš provincijos į Paryžių patekęs žmogus.

Paryžius apytuštis, dar ne sezonas. Bet įspūdis toks galingas. Žmogus nori jį dar ir dar kartą pamatyti, kaip prietelių.

– Kiek čia žmonių! – nustemba žmona.

Trenksmas.

Ūžimas.

Turistų armija.

Kaitru.

Eimutis pasirenka sau mažesnę viešbutį.

Žmona, apsivilkusi juodais drabužiais, su įkaitusiais nuo Paryžiaus saulės ir dar daugiau nuo baimės ir įspūdžių skruostais, glaudžiasi prie savo vyro. Ji tokia mažutė ir bijo dingti parfumuotame vasaros pragare.

Pavakary Eimučiai nuėjo į *Champs Elysées*².

Lengvai apsivilkusios ponios.

Fiakrai³.

Bučkiai gatvėse, fiakruose. Po sunkia medžių ūksme. Ūkininkės siela nieko negalėjo suprasti, kas čia dedas.

Tamsi vasaros naktis. Sandoros aikštėje⁴ – įstabu. Aikštė nušviesta daugelio stilingų žibintų.

Rodos, vieta prirengta vaidybai. Tuoj ims ir užplūs pulkai artisčių ir šokikių baltomis skraistėmis ir suvaidins išalkusiai publikai linksmybių misteriją. Arba išeis rūstūs graikų vaidilos ir savo gestais ir ritmika įkūnys mums amžiną grožį. Tokie gražūs atrodė simetriškai aikštėje sustatyti žibintai, ir tokia jauki ir šviesi buvo pati aikštė.

Žmona žiūri į tuos stebuklus liūdnomis savo akimis ir pagaliau taria:

– Kiek čia daug pasilinksminimų!

– Daugiau negu pas mus...

Ji – dar.

– Nueikime pažiūrėti į Veneros Palocių⁵!

Ji ištaria beveik kaip „nueikime į atlaidus“. Ji nori pasirodyti taip pat nesanti „tamsi“. Ji žiūri bailiai. Kaip kačiukė. Ji pati gerai nenusimano, ką ji taria. Tarytum ją bus kas pamokęs ar užhipnotizavęs.

Eimutis iš pradžių nesupranta. Tarytum jis iš tiesų yra pakviestas nueiti į gretimos parapijos atlaidus.

– Į Veneros Palocių! *Palais du Venus*... Kas tau sakė?

– Ponaitis dvare... – Ji buvo atvira. Ji būdavo visuomet atvira su juo.

Eimutis vėl nieko neklausia. Jis fatalistas. Jis supranta, kad taip reikia. *Palais du Venus*! Kaip juokinga. Kaip somnambulė⁶ veda jį ši moteris čionai, iki atvedė iki pat kažkokio „palociaus“.

– Ko tu taip nusigandai? Man sakė, kad Paryžiuje tat yra.

– Tylėk! – tarė jis rūsčiai savo žmonai. – Tu nori pamatyti tą Palocių – tu jį pamatysi.

¹ Rentininkas, žemvaldys (pranc.).

² Eliziejaus laukai (pranc.) – centrinė Paryžiaus gatvė, prestižinė prekybos alėja.

³ Lengva keleivinė nuomojama karieta (pranc.).

⁴ Santarvės aikštė (pranc. *Place de la Concorde*) – didžiausia Paryžiaus aikštė.

⁵ Veneros rūmai (pranc. *Palais du Vénus*) – viešnamis.

⁶ Lunatikė.

4 pavyzdys

Didmiesčio vaizdavimas (ištrauka iš Jurgio Savickio novelės „Velnio šeinė katarinka“)

„Paryžius visada gera idėja“, – viename savo filme ištare legendinė aktorė Audrey Hepburn. Šis Europos didmiestis laikomas meno, mokslo, kultūros centru, tituluojamas meilės miestu, todėl iki pat šiol į Paryžių žmonės vyksta vedami įvairiausių interesų, o garsioji kino ikonos ištarta frazė tapo netgi kelionių agentūrų reklaminiu šūkiu. Tačiau Paryžius neretam tampa ne tik svajone, bet ir išbandymu. Lietuvių modernisto Jurgio Savickio novelėje „Velnio šeinė katarinka“ iškeliamą problema, kas nutinka, kai su didelio miesto pagundomis susiduria „mažas“ žmogus, o pats didmiestis vaizduojamas tarsi teatro scena, viliojanti ryškiomis spalvomis ir traukianti į painų iliuzijų pasaulį.

Paryžius J. Savickio kūrinyje vaizduojamas kaip triukšminga, spalvinga, dvilypė erdvė. Čia ir profaniško gyvenimo elementai (skuba, triukšmas), kurie dėstomi pasitelkiant stilistinį skaidymą atskiriomis eilutėmis, siekiant sukurti atšiauresnę, fragmentiškesnę atmosferą („Trenksmas. / Ūžimas. / Turistų armija“); ir pagarba didmiesčio žavesiui, besiskleidžianti per kultūros matmenį: „Tokie gražūs atrodė simetriškai aikštėje sustatyti žibintai, ir tokia jauki ir šviesi buvo pati aikštė.“ Nenuostabu, kad iš provincijos atvykusiai pagrindinio veikėjo Eimučio žmonai Sandoros aikštė – nelyg „prirengta vaidybai“, regis, „tuoj ims ir užplūs pulkai artisčių ir šokikių baltomis skraistėmis ir suvaidins išalkusiai publikai linksmybių misteriją“. J. Savickis didmiestį vaizduoja pasitelkdamas teatro metaforą. Didmiestis yra viliojančiai patrauklus savo iliuziniu žavesiu, kuris ne vieną mūsų traukia tartum magiška teatro scena. Vis dėlto šis žavesys yra apgaulingas ir pasmerktas žlugti (vėliau novelėje žmona pasibjaurės „palociaus kerais“), tačiau, to dar nežinodami, milžiniško „teatro“ pinklėse įsipainioję herojai, nepaisant jų neišmanymo, suvokia, kiek mažai nuo jų tepriklauso didelio miesto gyvenimas, pasaulis už sodžiaus ribų, netgi asmeninės būsenos. Didmiestis grasina užgožti nevisaverčiais jame besijaučiančius provincialus, nepaisant to, kad jie suvokia save kaip šiuolaikiškus, kosmopolitiškus asmenis (Eimutis novelės pradžioje pristatomas kaip racionalus, „buvęs Amerikoje“ žmogus). Patekę į didmiesčio voratinklį, vilionių galiai pasiduoda net šalto proto žmonės. Tai suponuoja išvadą, kad iliuzinis didmiesčio pasaulis yra tarsi tamsiosios žmogaus pusės metafora.

Didmiesčio ir atvykėlių iš Lietuvos santykis kiek komplikuoatas, nelygiavertis. Paryžius per daug apgaulingas, kad ūkininkas su žmona suvoktų tikrąją savo padėtį jame. Miestą pasakotojas palygina su *prieteliūmi* (t. y. bičiuliu), kurį vis norisi pamatyti, tačiau miesto draugiškumas apgaulingas: ekstravagantiškasis Paryžius neperprantamas provincialiems svečiams, nors ir sukelia jiems pakilių emocijų. Čia Eimutis „užsidega noru jaunėti, gyventi ir kalnus nuversti“. Bet vėlgi – stengiasi neprarasti racionalaus mąstymo, primindamas sau, kad taip jaučiasi kone kiekvienas iš provincijos į Prancūzijos sostinę atvykęs žmogus. Toks dualizmas būdingas ir kitiems J. Savickio kūriniams, kuriuose priešinamas tikrasis ir iliuzijų pasaulis (pavyzdžiui, „Vagis“, „Užburtos jachtos“). O šioje novelėje jis perteikiamas per vyro ir žmonos emocijas bei laikyseną. Eimučio pati yra taip pat Paryžiaus kerų suviliota, tačiau ir jų prisibijanti „artistė“. Jos vaidmenyje susipina provincialus apstulbimas („Kiek čia žmonių!“), baimė, išgąstis („įkaitusiais nuo <...> baimės ir įspūdžių skruostais“), siekis būti apsaugotai („glaudžiasi prie savo vyro“), ir tuo pat metu kyla gaivališkas, pasąmoningas noras patirti

kitonišką didmiesčio gyvenimo skonį („Nueikime pažiūrėti į Veneros Palocių“). Akivaizdu, kad didmiestis išryškina žmogaus dvilypę prigimtį.

Be to, žmonos asmenybė novelėje „Velnio šeinė katarinka“ kuriama atskleidžiant J. Savickiui aktualų ir XX a. pradžioje psichoanalizės tėvų populiarintą sąmonės pasaulį, kuriam dažnai pasiduodama nevalingai, tarsi žmogus būtų kieno nors kito valdomas. Be abejo, tai pasakytina ir apie Eimučio personažą, kaip žinome iš viso kūrinio, pasidavusį troškimui vesti gatvės merginą. Tad nenuostabu, kad šio moderniosios lietuvių prozos kūrėjo veikėjai „dėvi skirtingas kaukes“, leidžiančias perteikti modernios visuomenės požymius (teatrališkumas, kaukės, miesčioniško gyvenimo veidmainystė – dažni motyvai J. Savickio kūryboje). Spektaklio, iliuzijos nuojauta nepalieka veikėjų iki pat ištraukos pabaigos, kurioje herojus atsiduoda likimui: „Jis fatalistas. Jis supranta, kad taip reikia“, prisipažindamas, jog jaučia savo vaidmens ironiškumą: „Kaip juokinga. Kaip somnambulė veda jį ši moteris čionai.“ Galima teigti, kad didmiestis novelėje yra ta erdvė, kuri išlaisvina užslėptus veikėjų sąmoningus troškimus, jiems patiems to nesuvokiant. Miestas kaip demoniška nuodėmių erdvė dažnai vaizduojamas ekspresionistinėje literatūroje, kuriai artima J. Savickio proza. Toks miesto demonizavimas įprastai leidžia sukurti individo ir pasaulio priešpriešą bei išdidinti ekspresionistams aktualią baimės, susvetimėjimo temą.

Apibendrinant galima pasakyti, kad didmiestis, nekontroliuojamas griežtų archajiškos bendruomenės (kurios likučiai likę provincijoje) elgesio normų, išlaisvina tikrąją – kompleksišką, nevienalypę, sudėtingą – žmogaus prigimtį; ironiška tai, kad veikėjai elgiasi vienaip ar kitaip, nesuprasdami savo motyvų. Taigi, galėtume papildyti Audrey'ės Hepburn frazė: „Paryžius visada gera idėja“, kai tenka atskleisti modernaus pasaulio pobūdį: žmogaus dualizmą ir dramatišką faktą, kad žmogus nėra savo likimo šeimininkas. Juo neretai tampa tamsioji prigimties pusė, už virvučių tampanti nieko nenučiuokiantį teatro (gyvenimo?) artistą. (703 žodžiai)

INTERPRETACIJOS TURINIO VERTINIMAS

Turinys vertinamas 16 taškų

Kriterijus	Taškai	Surinkt i taškai	Komentaras
ANALIZUOJAMO TEKSTO SUVOKIMAS, RĖMIMASIS KONTEKSTAIS	0–7	7	Analizuojamo teksto tema, problema (-os), idėja suprastos, apibendrinamos ir pagrįstai vertinamos platesniame kultūriniame, literatūriniame, istoriniame ar autorių biografiniame kontekste. Motyvuotai išskirti ir išnagrinėti užduotyje pateikto arba rašančiojo pasirinkto interpretacinio aspekto dėmenys¹, atskleidžiamos jų sąsajos . Ne daugiau nei 1 fakto² (F1) klaida.
TEKSTO ANALIZĖ,	0–7	7	Teksto interpretacija išsami , pagrįsta ne tik turinio

INTERPRETAVIMAS			analize, bet ir dėmesiu analizuojamo teksto raiškiai arba ne daugiau kaip 1 interpretavimo trūkumas / fakto (F2) klaida ⁴ / netinkamai vartojamos literatūros teorijos sąvokos, nenaikinantys interpretacijos pagrįstumo.
RAŠINIO STRUKTŪRA, RIŠLUMAS	0–2	2	Pasirinkta tinkama struktūra turiniui perteikti: analizė plėtojama kryptingai, įžanga motyvuota, dėstymas tinkamai apibendrinamas, baigiamosios išvados pagrįstos <i>arba</i> ne daugiau nei 1 struktūros trūkumas.

Apibendrinimas

Stiprybės	Galimybės
<p>Pateikto teksto tema, problema, idėja gerai suprastos ir apibendrinamos platesniame kontekste (pasitelkiama populiarioji kultūra, kinematografija).</p> <p>Pagrįstai remiamasi literatūros ir kultūros istorijos kontekstais – ekspresionizmu, psichoanalize. Pasiremiama ir viso kūrinio kontekstu.</p> <p>Tekstas suvoktas ir interpretuojamas taip: J. Savickio novelėje kuriamas Paryžiaus paveikslas yra teatriškas, o teatriška, iliuziška miesto aplinka skatina pasireikšti provincialių personažų ne tik gerosioms, bet ir tamsiosioms, sąmonės stimulų valdomoms, pusėms (geidulingumui, svaiguliui, troškimui kurti įvaizdį (atsijauninti). Daroma išvada, kad toks didmiesčio vaizdavimas atskleidžia modernaus pasaulio komplikuotumą ir ekspresionizmo įtaką.</p> <p>Teksto interpretacija išsami, išnagrinėta turinio ir raiškos plotmė. Viena, aptarti veikėjų poelgiai, elgesio motyvai. Antra, raiškos plotmė susieta su teksto reikšmėmis: dinamiškas teksto ritmas, trumpi sakiniai ir</p>	<p>Kitos tokio rašinio galimybės: labiau susitelkti į vieną aspektą ir jį visapusiškai išanalizuoti.</p> <p>Smulkūs stiliaus netikslumai, ne visada išbaigiama mintis.</p>

<p>skaidymas trumpomis eilutėmis interpretuojami kaip atšiaurios, neharmoningos miesto atmosferos kūrimo būdai. Nagrinėjamus dėmenis sieja miesto tema.</p> <p>Interpretacijos pirmoje dėstymo pastraipoje didelis dėmesys skiriamas ištraukos struktūrai ir meninei kalbai, antroje pastraipoje atskleidžiamas pagrindinių veikėjų santykis su pasauliu, trečioji dėstymo pastraipa išsako filosofinį požiūrį į problemą.</p> <p>Argumentai pagrįsti, remiamasi citatomis. Tinkamai vartojamos literatūros teorijos sąvokos (<i>pasakotojas, personažas, metafora, ironija, novelė</i>).</p> <p>Struktūra tinkama, mintis dėstoma nuosekliai, įžanga motyvuota, rašinys apibendrinamas pagrįstomis išvadomis. Išvadinėje pastraipoje grįžtama prie įvade minimos frazės, ji pakomentuota, papildžius atliktos analizės išvadomis.</p>	
--	--

5 pavyzdys

Žmogaus tuštybės tema (ištrauka iš Jurgio Savickio novelės „Velnio šeinė katarinka“)

Moderniojo meno srovė ekspresionizmas atsirado XIX a. pabaigoje. Pirmiausia suklesti dailėje, o vėliau padaro didelę įtaką ir literatūrai. Edvardo Muncho paveikslas „Šauksmas“, kuriame vaizduojama už galvos susiėmusi būtybė, dažnai vadinama ekspresionistinio meno simboliu, išreiškiančiu modernaus žmogaus, nenorinčio gyventi susvetimėjusioje ir sumaterialėjusioje visuomenėje, būseną. Panašiai pasaulį matė ir lietuvių literatūros ekspresionistas Jurgis Savickis, kuris novelėse nagrinėja modernios visuomenės susvetimėjimo, tuštybės temas.

Analizuojamoje novelės „Velnio šeinė katarinka“ ištraukoje atskleidžiama, kad žmogus gali tapti tuščias, jei pernelyg susitelkia į savo įvaizdį, norėdamas pakelti savivertę. Toks žmogaus pasirinkimas J. Savickio moderniose novelėse ironizuojamas. Ne veltui autorius ir vadinamas ironijos meistras, jis pirmasis lietuvių literatūroje įteisino ironišką vaizdavimo būdą, kuriuo demaskuodavo visuomenės ydas. Todėl visiškai suprantama, kad jau pirmame ištraukos sakinyje galima atpažinti ekspresionistinę ironiją: Eimutis vadinamas ūkininku, bet svarbus

epitetas „mažas“ ir akcentas, kad kilęs iš provincijos („Kelerius metus nebuvo Paryžiuje, Eimutis, mažas *rentier* ir ūkininkas, pats užsidega noru jaunėti, gyventi ir kalnus nuversti. Kaip turbūt ir kiekvienas iš provincijos į Paryžių patekęs žmogus“). Kad sustiprintų įspūdį, jog buvimas Paryžiuje Eimučiui pakelia savivertę ir padeda pasijusti kosmopolitiškam, J. Savickis naudoja sudėtingą pasakojimo struktūrą: pasakotojas susitapatina su provincijos žmogumi, atvykusiu į didmiestį ir tarsi kalba jo vidiniu monologu, kuriame save įtikinėja, koks didingas Paryžius („Paryžius apytuštis, dar ne sezonas. Bet įspūdis toks galingas. Žmogus nori jį dar ir dar kartą pamatyti, kaip prietelių“), tačiau pats pasakotojas pateikia visai kitokį miesto vaizdą:

Trenksmas.

Ūžimas.

Turistų armija.

Kaitru.

Fragmentuotu kalbėjimu (trumpomis pastraipomis) fiksuodamas Paryžiaus vaizdus, pasakotojas sukuria kontrastą tarp to, kaip Eimutis mato tą miestą (idealizuoja) ir koks tas miestas yra iš tikrųjų. Tampa aišku, kad ūkininkas linkęs ignoruoti tikrovę, norėdamas pajusti didesnę didmiesčio gyvenimo vertę.

Panašiai – atskleidžiant paradoksalumą – kuriamas ir Eimučio žmonos portretas: jos juodi drabužiai tarsi turėtų atspindėti prancūzišką eleganciją, tačiau iš tiesų su juoda suknia ji kaista, prakaituoja, moteris atrodo ne oriai, elegantiškai, o provincialiai – įsibauginusi. Paryžius jai nėra saugi erdvė: „Ji tokia mažutė ir bijo dingti parfumuotame vasaros pragare.“ Paradoksas „parfumuotas pragaras“ dar kartą parodo, kad pasakotojas ir personažai skirtingai vertina Paryžių: personažai, apimti tuštybės, sieja su didingumu, o pasakotojas su nykumu ir disharmonija. Galiausiai žmona pavadinama tik ūkininke („Ūkininkės siela nieko negalėjo suprasti, kas čia dedas“). Vėl akcentuojant socialinę padėtį, ironizuojama veikėjų tuštybė, jų provincialumas, noras vaidinti kosmopolitiškus miestiečius („Ji nori pasirodyti taip pat nesanti „tamsi“. <...> Ji pati gerai nenusimano, ką ji taria. Tarytum ją bus kas pamokęs ar užhipnotizavęs“), nors nesupranta didmiesčio gyvenimo, kuris primena modernios visuomenės teatrą: „Rodos, vieta prirengta vaidybai. Tuoj ims ir užplūs pulkai artisčių ir šokių baltomis skraistėmis ir suvaidins išalkusiai publikai linksmybių misteriją.“ Eimučio žmona nori pamatyti įsivaizduojamas turistines įžymybes, jos troškimas aplankyti vieną iš Paryžiaus įžymybių – viešnamį (Veneros Palocių) ironiškai palyginamas su kaimo moters noru dalyvauti bažnytiniuose atlaiduose. Ji nemąsto savarankiškai (daro tai, ką patarė kažkoks ponaitis), todėl pavadinama lunatike. Akivaizdus ekspresionistinis motyvas pasaulį matyti kaip teatrą: tiek ūkininkas, tiek jo žmona taip pat tampa aktoriais ir neadekvačiai save vertina – jie atrodo tušti, nes, norėdami pakelti savivertę, vaidina kosmopolitus, nors tokie nėra.

Veikėjų pasaulėvaizdis ir kalba būdinga provincijos žmogui: kelis kartus kartojamas žodis „atlaidai“, kurie XX a. pradžios provincijos žmogui buvo nekasdieniškumo ir šventiško simbolis. Vaidinimo įspūdį sustiprina ir vyro žodžiai ištraukos pabaigoje: „Tylėk! – tarė jis rūsčiai savo žmonai. – Tu nori pamatyti tą Palocių – tu jį pamatysi.“ Gana piktu sušukimu ir kategorišku pareiškimu sukuriamas tariamo pasitikėjimo įspūdis: baimė pasiklysti Europos didmiestyje sumažintų Eimučio savivertę, todėl jis vaidina drąsuolį. Vaidyba ir dirbtinis patosas dar kartą sustiprina tuščių ir komiškų veikėjų portretus.

Taigi ekspresionistų nuostata demaskuoti visuomenės ydas, atskleisti žmogaus netobulumą tikrai būdinga J. Savickiui: nagrinėtoje ištraukoje pasakotojas, pasitelkdamas

ironiją ir savitą pasakojimo struktūrą, demaskuoja tuštybės apimtus ūkininkus, kurie, norėdami pakelti savivertę, bando vaidinti kosmopolitus. (598 žodžiai)

INTERPRETACIJOS TURINIO VERTINIMAS

Turinys vertinamas 16 taškų

Kriterijus	Taškai	Surinkt i taškai	Komentaras
ANALIZUOJAMO TEKSTO SUVOKIMAS, RĖMIMASIS KONTEKSTAIS	0–7	7	Analizuojamo teksto tema, problema (-os), idėja suprastos, apibendrinamos ir pagrįstai vertinamos platesniame kultūriniame, literatūriniame, istoriniame ar autorių biografiniame kontekste. Motyvuotai išskirti ir išnagrinėti užduotyje pateikto arba rašančiojo pasirinkto interpretacinio aspekto dėmenys¹, atskleidžiamos jų sąsajos . Ne daugiau nei 1 fakto ² (F1) klaida.
TEKSTO ANALIZĖ, INTERPRETAVIM AS	0–7	7	Teksto interpretacija išsami , pagrįsta ne tik turinio analize, bet ir dėmesiu analizuojamo teksto raiškai arba ne daugiau kaip 1 interpretavimo trūkumas / fakto (F2) klaida ⁴ / netinkamai vartojamos literatūros teorijos sąvokos, nenaikinantys interpretacijos pagrįstumo.
RAŠINIO STRUKTŪRA, RIŠLUMAS	0–2	2	Pasirinkta tinkama struktūra turiniui perteikti: analizė plėtojama kryptingai, įžanga motyvuota, dėstymas tinkamai apibendrinamas, baigiamosios išvados pagrįstos arba ne daugiau nei 1 struktūros trūkumas.

Apibendrinimas

Stiprybės	Galimybės
Pateikto teksto tema, problema, idėja gerai suprastos ir apibendrinamos platesniame kontekste (ekspresionizmas, E. Munchas, J. Savickis).	Įžanga ir pabaiga kiek schemiška, pastraipų struktūra šabloniška. Itin dažnai vartojamas ekspresionizmo terminas. Pasitaiko stiliaus netikslumų.

Tekstas suvoktas ir interpretuojamas taip: J. Savickio novelėje, kuriant personažų paveikslus, vaizduojama žmonių tuštybė ir provincialumas.

Teksto interpretacija išsami, išnagrinėti tokie nurodyto interpretacinio aspekto dėmenys: turinio plotmė (aptariami veikėjų portretai, jų jausenos) ir raiškos plotmė (puikiai išskirti teksto lygmenys – pasakotojo lygmuo ir personažų balsai). Nagrinėjamus dėmenis sieja žmogaus tuštybės tema.

Interpretacijos pirmoje dėstymo pastraipoje didelis dėmesys skiriamas analizuojamos ištraukos meninei kalbai (pasakojimo fragmentiškumui, skirtingų diskursų leksikai (kai kurie žodžiai tinka tik sodžiui, bet Paryžiuje atrodo komiškai), puikiai aptariama pasakojimo strategija (pasakotojo ir veikėjų perspektyvų skirtumai, ironija), personažas Eimutis. Antroje pastraipoje gilinamasi į kito personažo – Eimučio žmonos – portretą, jos poelgius ir būsenas. Trečiojoje dėstymo pastraipoje aptariama personažų kalba ir pagrindinio personažo Eimučio būseną.

Argumentai pagrįsti, paremiami tinkamai cituojant tekstą. Tinkamai vartojamos literatūros teorijos sąvokos (*pasakotojas, ironija, simbolis, veikėjai, pasaulėvaizdis*).

Struktūra tinkama, mintis dėstoma nuosekliai, įžanga motyvuota, išsamiai ir taikliai aptarti pasakotojo ir personažų skirtumai, padedantys išryškinti iš provincijos į miestą atvykusio žmogaus ir didmiesčio kontrastą. Atsižvelgta ir į teksto raišką (išskirtas fragmentuotas kalbėjimas trumpais sakiniais). Rašinys apibendrinamas iš dalies pagrįstomis išvadomis.

BENDRASIS KURSAS: II interpretacija

Pateikite eilėraščio interpretaciją. Kurkite rišlų tekstą. Vienas iš galimų interpretacijos aspektų – eilėraštyje kuriamos vidurnakčio prasmės.

Nukreipiamieji teiginiai ir klausimai:

1. Aptarkite eilėraščio vyksmo laiką.
2. Kokios mintys, dvejonės kankina lyrinį subjektą?
3. Kokių asociacijų kelia vidurnakčio metas?
4. Kokios meninės priemonės padeda, kuriant lyrinio subjekto būseną?

Rimvydas Stankevičius

Nulis valandų nulis nulis minučių

Naktis ir nebūtis beveik sutampa,
Keliai į ateitį akligatviais pavirsta,
Tik dega skausmas kaip stalinė lempa,
Tik smilksta smilkinius suspaudę pirštai,

Pirmyn atgal minutės svirduliuoja
Sargybinio žingsniu už miegamojo durų,
Žvaigždynų žvirgždas girgžda po jų kojom,
Delčia manom akim į mano vidų žiūri,

Nurieda stoglangiais save užpūtęs vėjas,
Į dangų paskubom sugrįžt mėgina snaigės...
Jei šitai – skaistykla, kodėl nieks neskaistėja?
O jeigu pabaiga – kodėl ji nesibaigia?

Rimvydas Stankevičius, „Eilėraščiai“, *Metai*, 2021, Nr. 2: <https://www.zurnalasmetai.lt/?p=13960>

5 pavyzdys

Vidurnakčio prasmės eilėraštyje (Rimvydo Stankevičiaus eilėraštis „Nulis valandų nulis nulis minučių“)

„Kas gi bus čia, kas gi bus čia
Naktį tamsią, naktį rūsčią?“

Adomo Mickevičiaus „Vėlinės“

Nakties, o ypač vidurnakčio, metas neretai siejamas su mistika, paslaptimi, žmogaus nerimastimi bei lemtingumu. Dar vaikystėje skaitėme pasaką, kur, laikrodžio dūžiams išmušus vidurnaktį, išsisklaido kerai ir Pelenės karieta virsta moliūgu, o puošnūs apdarai netenka savo grožio. Būtent vidurnaktį pasirodo vėlės Romantizmo epochos poeto A. Mickevičiaus poemoje „Vėlinės“. Šis laikas yra lemiamas, nes nakties tyloje žmogus susitinka su savimi, išsiveržia dieną išblaškyti jausmai ir kyla giliausios mintys. Apie tokį vidurnakčio laiką eilėraštyje „Nulis valandų nulis nulis minučių“ rašo šiuolaikinis lietuvių poetas, gyvuju klasiku vadinamas Rimvydas Stankevičius.

Nakties laikas eilėraštyje vaizduojamas mistiškas, kupinas paslapties, tai perteikiama sugretinimu „naktis ir nebūtis beveik sutampa“, naktis, palyginta su nebūtimi, įgyja paslapties, neapibrėžtumo, begalybės reikšmes. Akcentuojamos minutės („Pirmyn atgal minutės svirduliuoja“) atskleidžia, kaip jautriai ir smulkmeniškai lyrinis subjektas išjaučia vidurnakčio laiką, o minučių metaforiškas lyginimas su sargybiniu, netgi personifikavimas („Sargybinio žingsniu už miegamojo durų“) gali turėti ne vieną reikšmę. Tikintis laikrodis tarsi sargybinis budi prie miegamojo durų, galima manyti, kad taip saugoma nakties tyla, kai subjektas gali būti vienas su savo mintimis. Kad subjektui mintys neduoda ramybės, kad jis negali užmigti, sužinome iš pirmojo posmo, kuriame kuriamas žibančios stalinės lempos ir prie rašomojo stalo parimusio subjekto vaizdas: „Tik dega skausmas kaip stalinė lempa, / Tik smilksta smilkinius suspaudę pirštai.“ Iš pradžių atrodo, kad minučių sergimas lyrinis subjektas jaučiasi tarsi įkalintas naktyje, savo miegamajame. Kūrinio erdvė unikali daugiaprasmiškumu. Galima pastebėti, kad eilėraščio erdvė tamsi (tai sufleruoja nakties, vidurnakčio, laikas), tačiau naktį esti ir gausybė šviesos šaltinių, kurie metaforiškai įvardyti kaip „žvaigždynų žvirgždas“, „delčia manom akim“, „į dangų paskubom sugrįžt mėgina snaigės“. Ši tamsos ir šviesos jungtis naktį atskleidžia lyrinio subjekto jausmus: nerimą, skausmą, kartu jaučiant ir prošvaistes, viltį. Erdvė dvejoja ne tik dėl tamsos ir šviesos priešpriešos (o gal sugretinimo?), bet ir dėl to, kad eilėraštyje ji tiek atvira, tiek uždara ir intymi. Pats lyrinis subjektas asmeniškiausius išgyvenimus narsto intymioje, uždaroje miegamojo erdvėje, tačiau jaučia visą gyvybę pulsuojančią nakties pasaulį, esantį už lango, ant stogo (delčia, žiūrinti į vidų, stoglangiais riedantis vėjas). Apibendrinant erdvės ir laiko reikšmes eilėraštyje, galima teigti, kad vaizduojamas žmogus vidurnaktį yra itin jautrus pasauliui, daug giliau jį suvokia ir jaučia.

Tačiau svarbus ne tik lyrinio subjekto santykis su aplinka, skaitytojui daug įdomiau perprasti, kokie asmeniškai išgyvenimai ar filosofiniai apmąstymai yra perteikiami kūrinyje. Jau buvo minėta, kad eilėraščio žmogus išgyvena skausmą. Tai įrodo ir metafora „tik dega

skausmas“, tačiau skausmo palyginimas su staline lempa suteikia šviesos bei vilties atspalvį. Galbūt naktį, susidūrus akis į akį su savo skausmu, galima aiškiau suvokti save (tai sufleruoatų personifikacija „delčia manom akim į mano vidų žiūri“), net jei tuo metu „keliai į ateitį akligatviais pavirsta“? Nors trijų strofų eilėraštyje mintis plėtojama nakties vaizdus maišant su lyrinio subjekto jausmais, kūrinys baigiamas retoriniais klausimais, kurie eilėraščiui suteikia filosofškumo: „Jei šitai – skaistykla, kodėl nieks neskaistėja? / O jeigu pabaiga – kodėl ji nesibaigia?“ Atrodytų, kad lyrinis subjektas bando suvokti savo sudėtingų nakties išgyvenimų prasmę: jie turėtų arba išgryninti sielą ir išvaduoti iš tamsumos (šią reikšmę sustiprina biblinis skaistyklos simbolis), arba padėti priėti sunkių išgyvenimų pabaigą. Tačiau eilėrašcio žmogus pasimetęs – tai neįvyksta. Todėl ir lieka atviras probleminis klausimas: ką žmogui suteikia skausmingas vidurnakčio susidūrimas su savimi? Šį klausimą kėlė ir jauniausias lietuvių literatūros klasikas, katastrofų literatūros poetas, dar labai jaunas paniręs į gilius egzistencinius apmąstymus ir juos savo eilėmis išreiškęs Vytautas Mačernis. Ciklo „Metų sonetai“ septintajame sonete autorius perteikė jauseną žmogaus, nubudusio vidurnaktį ir bandančio suvokti, „kas daros su manim“. Tačiau ir V. Mačernio sonete konkrečiai neatsakoma į šį klausimą, o „gyvybės ir mirties lygtys su begale nežinomųjų“ lieka neišspręstos. Sonetas baigiamas taip pat, kaip R. Stankevičiaus eilėraštis – dviem retoriniais klausimais. Vienu iš jų lyrinis subjektas ieško atsakymo, kodėl žmogus yra „didžiausia paslaptis visatos slėpinių“. Tačiau tas paslaptینگasis yra toks nerimastingas, kad nubunda naktimis ir bando įminti jam neįmanomas mįsles...

Apibendrinant galima teigti, kad R. Stankevičius eilėraštyje „Nulis valandų nulis nulis minučių“ vaizduoja vidurnaktį kaip laiką, kai žmogaus siela nerimsta, o asmuo, išgyvenantis skausmingas patirtis, bando suvokti tos jausenos prasingumą, kelia egzistencinius klausimus ir neranda atsakymų į juos. „Naktį tamsią, naktį rūsčią“ esame jautrūs tiek paslaptingai aplinkai, tiek sau. (679 žodžiai)

INTERPRETACIJOS TURINIO VERTINIMAS

Turinys vertinamas 16 tašku

Kriterijus	Taškai	Surinkt i taškai	Komentaras
ANALIZUOJAMO TEKSTO SUVOKIMAS, RĖMIMASIS KONTEKSTAIS	0–7	7	Analizuojamo teksto tema, problema (-os), idėja suprastos, apibendrinamos ir pagrįstai vertinamos platesniame kultūriniame, literatūriniame, istoriniame ar autorių biografiniame kontekste. Motyvuotai išskirti ir išnagrinėti užduotyje pateikto arba rašančiojo pasirinkto interpretacinio aspekto dėmenys¹, atskleidžiamos jų sąsajos . Ne daugiau nei 1 fakto² (F1) klaida.

TEKSTO ANALIZĖ, INTERPRETAVIMAS	0–7	7	Teksto interpretacija išsami , pagrįsta ne tik turinio analize, bet ir dėmesiu analizuojamo teksto raiškai arba ne daugiau kaip 1 interpretavimo trūkumas / fakto (F2) klaida ⁴ / netinkamai vartojamos literatūros teorijos sąvokos, nenaikinantys interpretacijos pagrįstumo.
RAŠINIO STRUKTŪRA, RIŠLUMAS	0–2	2	Pasirinkta tinkama struktūra turiniui perteikti: analizė plėtojama kryptingai, įžanga motyvuota, dėstymas tinkamai apibendrinamas, baigiamosios išvados pagrįstos <i>arba</i> ne daugiau nei 1 struktūros trūkumas.

Apibendrinimas

STIPRYBĖS	GALIMYBĖS
<p>Įžanga pradedama tikslinga kultūrine / literatūrine įvestimi, tinkamai remiamasi istoriniais kontekstais, pasitelkiami literatūriniai intertekstai. Tema atskleidžiama interpretuojant tekstą, aptariant menines priemones bei lyrinio veikėjo jausmus.</p> <p>Nuodugnai išanalizuotas eilėraščio erdvėlaikis, sukuriantis specifines vidurnakčio reikšmes. Greta išnagrinėtas ir kitas svarbus eilėraščio aspektas – filosofinis, egzistencinis turinys.</p> <p>Rašinio struktūra tinkama ir išbaigta. Išvadinėje pastraipoje sugrįžtama prie įžangoje pasitelkto sugretinimo su „Vėlinėmis“, jis papildomas eilėraščio analizės rezultatais.</p>	<p>Pasitaiko stiliaus netikslumų.</p>

Šaltiniai:

Jurgis Savickis, *Vasaros kaitros*: novelės, parengė Giedrius Viliūnas, Vilnius: Baltos lankos, 1997, p. 100–102.
 Ramunė Brundzaitė, „Eilėraščiai“, *Metai*, 2010, Nr. 1: <https://www.zurnalasmetai.lt/?p=19896>
 Rimvydas Stankevičius, „Eilėraščiai“, *Metai*, 2021, Nr. 2: <https://www.zurnalasmetai.lt/?p=13960>